

СТАНОВИЩЕ

от проф. д-р АНДА ПАЛИЕВА
НМА „Проф. Панчо Владигеров”

за дисертацията на

РОСИЦА ИЛИЕВА НИКОЛОВА

на тема

МНОГОГЛАСНИ БОГОРОДИЧНИ ПЕСНОПЕНИЯ В ТВОРЧЕСТВОТО НА БЪЛГАРСКИ И РУСКИ АВТОРИ ОТ КРАЯ НА ХІХ ДО СРЕДАТА НА ХХ ВЕК

за присъждане на образователна и научна степен *доктор*
по научната специалност *музикознание и музикално изкуство*, 8.3.

Избраната от дисертантката тема е актуална, както и самата тя обосновава в Увода на своята разработка (с. 5), в контекста на тенденцията през последните десетилетия в българската музикална медиевистика към разглеждане на църковно-песенното наследство по жанрове, при което *Богородичните песнопения* като жанр в православното богослужение не са били обект на специално изследване. От друга страна, функционирането на тези песнопения в изпълнителската църковна практика е провокирало у Росица Николова – задълбочен познавач на този репертоар като дългогодишен диригент на църковни хорове – редица същностни въпроси, които са определили аспектите в полето на изследваната от нея проблематика. Ясно и точно са формулирани в Увода целта, задачите, научните методи и очакваните резултати от работата. Убедително е мотивиран и изборът на конкретните разглеждани обекти - многогласните Богородични песнопения в църковно-певческото наследство на Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков.

Самата разработка е изградена в стройна конструкция (Увод, две глави, Заключение, Приложения и Библиография, в общ обем от 155 с.). Консеквентно течащото разгръщане на проблематиката следва логично от общоисторическите процеси в руското и българското многогласно църковно песнопение към конкретните образци в индивидуалното творческо наследство

на тримата избрани автори и формулирането на съответните изводи.

В Първата глава, отбелязана като *Кратък исторически преглед*, с въвеждаща в проблематиката функция, изследователката предлага една панорама от значими явления от края на XIX - началото на XX век, решаващи за по-нататъшното развитие на църковната музикална практика в Русия и в България. Тя е съумяла в сгъстено, стегнато изложение да разкрие същността на *Новото направление* в руската духовна музика и неговите основни двигатели, със специален акцент върху фигурата на С. Смоленски, да очертае сложните процеси, с противоположни влияния и тенденции, при формиране на многогласното пеене в светската и в църковната музикална практика в България, да представи, макар и накратко, смисъла на прочутата дискусия за «истинското българско черковно пеене» (тук мисля, че би било коректно при цитиране на едноименното експозе на подполковник Атанас Манов да се посочат и съответните библиографски данни в бел. 35, на с. 35).

Във втората, много по-обемна глава е същността на разработката на Росица Николова. Представените тук с анализи и нотни примери Богородични песнопения на Добри Христов (8), Петър Динев (17) и Павел Чесноков (10 авторски и 3 разработки на различни роспеви) са съпроводени с обобщения на специфичните стилови черти и технически похвати при всеки отделен автор, характерните особености на жанровата трактовка, връзката с образци на псалтикийната традиция. (Разделът 2.3. от тази глава предлага и по-обширна биографична и творческа справка за П. Чесноков и таблица на всички негови 88 Богородични песнопения).

Наблюденията над този богат материал е дал възможност на дисертанта за сравнения и паралели, които тя ясно, систематизирано излага в Заключение. Посочвайки аналогичния подход на тримата творци по отношение реализирането на идеите за новаторска музика на базата на древните църковно-певчески православни традиции, някои сходства в композиционно техническите похвати, но също и разликите, присъщи на индивидуалните им концепции за претворяване на Богородичните текстове в музикални творби, Росица Николова извежда „основен извод за музикалната

работа на тримата автори – Добри Христов, Петър Динев и Павел Чесноков върху текстове, посветени на Пресвета Богородица, отнасящ се и до общия облик на църковното им творчество, а именно: ползвайки различни композиционни техники, те се стремят да вдъхнат нов живот на православно-песенните жанрове, мелодии, традиции, съхранени в архаичните пластове на общото православно културно наследство” (с. 127).

Намирам много ценно представянето в *Приложение 1* на текстовете на песнопенията в оригинал и в превод на съвременен език, което не само прави по-цялостна и пълна картината на тяхното представяне, но би имало и съвсем практическа полза при хоровото изучаване и изпълнение на Богородичните песнопения.

Прави убедително впечатление богатата и многообхватна библиографска база на разработката. Тя включва 106 музикалнонаучни изследвания в широк времеви обхват – от началото на XX век до публикации на български и руски автори от последните няколко години, които предлагат нов, съвременен аналитичен поглед към разглежданите явления и проблематика. Тук, обаче, се налага една корекция - името на Келдиш не е Григорий, а Юрий (в скоби на някои места добавят и Георгий). И той е *редактор* на Енциклопедическия музикален речник, както и на 6-томната «Музыкальная энциклопедия», 10-томната История на руската музика и редица други мащабни издания. Но като един от първите изследователи на руската църковна музика далеч по-важни са поредицата негови собствени разработки върху паметниците на руската духовна музика между XVI и XX век и поне някой от тези трудове можеше да бъде споменат. Също така мисля, че заслужава внимание и изследователската работа на А. И. Кандинский (1918-2000) върху историята на взаимодействия на руската музикална класика с правослазната култура и конкретно проучванията на древните корени на мелодиката в духовното музикално наследство на Рахманинов, което Кандинский пръв в руското музикознание е изследвал.

Посочените от дисертанта приноси на научното изследване напълно съответстват на рецензирания текст. В четири статии, публикувани в сп. „Българско музикознание” през 2015-2019, са представени някои от основните

идеи на дисертацията, а нейното съдържание е адекватно отразено в Автореферата.

В заключение, като имам предвид безспорните приноси качества на дисертационния труд на тема „**Многогласни богородични песнопения в творчеството на български и руски автори от края на XIX до средата на XX век**” си позволявам убедено да препоръчам на уважаемите членове на научното жури да присъдят на **РОСИЦА ИЛИЕВА НИКОЛОВА** образователната и научна степен *доктор*.

5 януари 2019

Проф. д-р Анда Палиева